

בפרט בדבר חמור כמו חתימת הברכה, וכאשר הנוסח המקובל הוא מאושר ע"פ הקדמונים¹³³.

סיכום

דברי הגר"א הם נר לרגלינו בכל מקצועות התורה, אך במקומות שהם חתומים וסתומים¹³⁴, או מגידים המקובל בידינו¹³⁵, והנמצא לפנינו¹³⁶, ויש לחוש שיש דברים בגו. בזה לא מיקרע נקרעינהו ולא נגמור מינייהו, דאין לדיין אלא מה שענינו רואות¹³⁷. וכ"ש שאין להסתמך על שמועות בשם הגר"א שאינן מתקנות ואינן מאושרות ממקורות נאמנים, כי בודאי הם הדברים אשר לא דברום הגאון כדברי רבני ווילנא בכרוזם.

גם צריך משנה זהירות לפני שקובעים מסמרות בדין מחודש המיוסד על גירסא חדשה של הגר"א, כי יש לחוש שלא הגיעה הגירסא המדוייקת של הגר"א לידינו, ושמא לא ירדנו לעומק דבריו. ועוד אע"פ שרבו גם רבו טעויות בירושלמי ותוספתא, מ"מ לא בקל יש להוציא הנוסח הישן מחזקתו¹³⁸.

* * *

עשני גוי", "המלמד תורה לעמו ישראל", "המחזיר שכינתו לציון", "שכחו וגבורתו מלא עולם", "מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין". אך מצינו בשמונה עשרה "הטוב שמך ולך נאה להודות", "שאותך לבדך ביראה נעבוד" [והוא נוסח חז"ל בירושלמי סוטה פ"ז ה"ו ובילקוט שמעוני שמואל רמז פ' (וברוקח סוף סי' שכ"ו) בשם מדרש ילמדנו, ועי' רש"י ברכות י"א ע"ב ד"ה ועבודה ויומא ס"ח ע"ב ד"ה ועל העבודה, ופירוש הרא"ש תמיד ל"ב ע"ב]. ובדומה מצינו בירושלמי יומא פ"ז ה"א: "שאותך נירא ונעבוד". וכן מצינו בברכות השחר נוסח "שעשית לי כל צרכי" בנוסחאות הגמ' ובהרבה ראשונים [ברכות ס' ע"ב כ"י מינסען, כ"י פריז, דפוס שונצינו, דפוס וויניציא ר"פ (דקדוקי סופרים); רי"ף (מד ע"ב), רא"ש, רמב"ם הל' תפלה פ"ז ה"ו, סמ"ג עשה כ"ז, מחזור ויטרי, פסקי הרי"ד]. ובפסקי הרי"ד שם מצינו "שלא עשיתני גוי". ועי' בהערות "אמרי שמואל" על המעשה רב.

133 איננו באים לערער על נוסח הגר"א שהוא גם נוסח קדמון של הרמב"ם ועוד, אלא דמ"מ נוסחתנו היא גם מאושרת. והיא נוסח תנא דבי אליהו רבא סוף פכ"א; מחזור ויטרי עמ' 61; ראבי"ה סי' קמ"ו בשם הירושלמי [הובא בהשטמות לירושלמי ברכות פ"ט ה"א]; סמ"ג עשה כ"ז הל' ברכות; רבי יהודה ב"ר יקר בהשלמות לעמ' ב' (עמ' 1); סדור רוקח עמ' כא; עץ חיים מלונדון עמ' ע'; טור או"ח סי' מ"ו וכן הוא בביאור הגר"א עצמו שם ס"ט [ושינה שם מלשון שבלי הלקט המובא בב"ן].

134 ולו יהא שלא זכינו לרדת לסוף דעתו הגדולה, הרי מצינו במסכת עירובין י"ג ע"ב: "א"ר אחא בר חנינא גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שאין בדורו של רבי מאיר כמותו, ומפני מה לא קבעו הלכה כמותו שלא יכלו חבריו לעמוד על סוף דעתו".

135 ועי' בחזו"א יו"ד סי' קפ"א סק"ג ד"ה אח"כ.

136 עי' פסקי הרא"ש סנהדרין פ"ד ס"ו: "...אבל אם לא ישרו בעיניו דבריהם, ומביא ראיות לדבריו המקובלים לאנשי דורו, יפתח בדורו כשמואל בדורו..."

137 ע"פ ב"ב ק"ל ע"ב.

138 ועי' הערה 31.